

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली
माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्रगोपाल श्रेष्ठ
आदेश

०७०-WO-०३०१

विषय: उत्प्रेषण

धनुषा जिल्ला यदुकोहा गा.वि.स.वडा नं. ८ बस्ने पार्वती देवी यादव-----१ निवेदक
विरुद्ध

पुनरावेदन अदालत जनकपुर -----१

धनुषा जिल्ला अदालत जनकपुर -----१ प्रत्यर्थी

धनुषा जिल्ला यदुकोहा गा.वि.स. वडा नं. ८ मा बस्ने राम चलितर यादव -----१

ऐ.ऐ. बस्ने शिवजी यादव -----१

नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३ को धारा ३२ तथा धारा १०७ को उपधारा २ बमोजिम यसै अदालतको क्षेत्राधिकार भित्रको भई दायर हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य एवं ठहर यस प्रकार रहेको छ ।

मूल पुरुष स्व.पारस यादवको २ छोरोमा नथुनी र चौधरी यादव भएकोमा नथुनीको छोरा प्रतिवादी रामचलितर र चौधरीको छोरा प्रतिवादी शिवजी यादव रहेकोमा रामचलितर यादवसँग मेरो विवाह भई म तर्फबाट लालबाबु र सूर्यदेवको एवं अर्को कान्छी पत्नी लालवतीबाट विजय कुमारको जायजन्म भई लोग्ने, सौता र देवर मिली मलाई हेला गर्दा मैले

अंश मागेको र अंश दिन इन्कार गरेकोले विपक्षी रामचलितर यादव र शिवजी यादव उपर फिराद दिएकोमा वादीको लोगने र देवर बीच २०२१ सालमा अलग अलग आ-आफना नाममा जग्गा राखे २ नं. रसिद ७ नं. फाँटवारी देखिएकोलाई विलोबन्दीबाट पुष्टि भएको प्रतिवादी शिवजी यादवले निजको पिता चौधरीको मृत्यु पश्चात् मिति २०६१।७।१ मा निजको नामको जग्गा नामसारी गराएको मालपोत कार्यालय धनुषाको मिसिलबाट देखिन्छ भने यिनै वादीको लोगने रामचलितरले प्रतिवादी शिवजीलाई आफ्नो नामदर्ताको जग्गा राजिनामा पास गरेको २०२४ सालमा प्रतिवादी शिवजी यादवको पिता र वादीको पति रामचलितरले आ-आफना जग्गा अलगै राखेको विलोबन्दीको फोटोकपीबाट देखिँदा यी वादीको लोगने रामचलितर र प्रतिवादी शिवजी यादव सँगोलमा रहेको भनी मात्र सक्ने अवस्था नहुँदा प्रतिवादी शिवजी यादवबाट वादीले अंश पाउने नदेखिँदा निजबाट तायदाती फाँटवारी मागी रहनु नपर्दा निजको हकमा प्रस्तुत मुद्दाबाट तारेख टुटाई वादीका पति रामचलितर यादवको हाँगा बीच अंशवण्डा भएको नदेखिँदा फिराद परेको मितिलाई मानो छुट्टिएको मिति कायम गरी सोको अघिल्लो दिनसम्मको श्रीसम्पत्तिको तायदाती फाँटवारी माग गर्ने आदेश भएकोमा मेरो चित्त नबुझी वेरितको आदेश बदर गरिपाउँ भन्ने म वादीले अ.वं. १७ नं. अनुसार पुनरावेदन अदालत जनकपुर समक्ष निवेदन दिएकोमा जिल्ला अदालतबाट मिति २०६९।९।२५ मा भएको फाँटवारी माग्ने आदेश वेरितको नदेखिँदा परिवर्तन गरिरहनु परेन भन्ने आदेश भएको पाइन्छ । उक्त आदेशले मेरो अंश सम्बन्धी नैसर्गिक हकमा आघात पारेकोले उक्त त्रुटिपूर्ण आदेश बदर गरी म निवेदकको हक प्रचलन गरी प्रतिवादी शिवजी यादवलाई तारेखमा राखी फाँटवारी लिई फैसला गर्नु भन्ने प्रत्यर्थीहरुको नाममा परमादेशको आदेश जारी गरिपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको मिति २०७०।६।१८ को रिट निवेदन पत्र ।

यसमा के कसो भएको हो ? निवेदकको मागबमोजिमको आदेश किन जारी हुन नपर्ने हो ? यो आदेश प्राप्त भएका मितिले बाटाका म्यादबाहेक १५ दिनभित्र महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयमार्फत लिखित जवाफ पठाउनु भनी रिट निवेदनको एकप्रति नक्कल साथै राखी विपक्षी

नं. १ र २ लाई सूचना पठाई त्यसको बोधार्थ महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयमा पठाई दिनु । निवेदकको मागबमोजिमको आदेश जारी हुन नपर्ने सम्बन्धमा बाटाको म्यादबाहेक १५ दिनभित्र आफैं वा आफ्नो कानूनबमोजिमको प्रतिनिधिमार्फत लिखित जवाफ लिई आउनु भनी अन्य विपक्षीहरूको नाममा नियमानुसार म्याद सूचना जारी गरी लिखितजवाफ आएपछि वा अवधि नाघेपछि नियमबमोजिम पेश गर्नु भन्ने यस अदालतको एक न्यायाधीशको इजलासबाट भएको आदेश ।

प्रतिवादीहरूको खान लाउन नदिएकाले फिराद परेको अघिल्लो दिनलाई मानो छुट्टिएको मिति कायम गरी २ भागको १ भागको ६ भागको १ भाग अंश दिलाई दर्ता समेत गरिपाउँ भन्ने वादी दावी भएकोमा यी वादीको सौता लालवती यादव र छोरा विजयकुमार यादवले यसै अदालतमा चलाएको २०६७ सालको दे.नं. १७४८ को बकसपत्र बदर मुद्दामा मलाई अंशियार देखाएको छैन । विपक्षीको पतिले निजको नाममा दर्ता रहेको जिल्ला धनुषा यदुकोहा गा.वि.स. वडा नं. ३ कि.नं. ४०३ को जग्गा मलाई र.नं. ९१३(ग) बाट मिति २०६३।२।२५ रजिष्ट्रेशन गरी जग्गा लेनदेन भएको छ । मेरो पिताको मृत्यु पश्चात निजको नाउँको जग्गा मलाई एकलौटी नामसारी गर्न गा.वि.स.बाट भिन्न भएकोले वादीलाई मैले अंश दिनुपर्ने होइन भन्ने शिवजी यादवको प्रतिउत्तर भएकोमा वादीका पति र देवरको बीचमा २०२१ सालमा आ-आफ्ना नाउँमा अलग अलग जग्गा दर्ता गराएको २ नं. रसिदबाट देखिई विलोवन्दीबाट पुष्टी भएको छ । वादीका पति र देवर बीच २०६३ सालमा जग्गा रजिष्ट्रेशन गरी लेनदेन गरेको समेत देखिँदा प्रतिवादी शिवजी यादवबाट वादीले अंश पाउने नदेखिएकाले निजबाट फाँटवारी माग्नु परेन । तारेख टुटाई दिनु । अन्य प्रतिवादीबाट फाँटवारी लिनु भन्ने मिति २०६९।९।२५ मा भएको आदेश पुनरावेदन अदालतबाट मिति २०७०।२।३० मा सदर भएको हुँदा कानूनबमोजिम भएको काम कारवाही बदर हुनुपर्ने होइन । रिट खारेज गरिपाउन सादर अनुरोध छ भन्ने समेत बेहोराको धनुषा जिल्ला अदालतको तर्फबाट परेको लिखित जवाफ ।

निवेदक जिल्ला धनुषा यदुकोहा गा.वि.स. वडा नं. ८ बस्ने पार्वती देवी यादव विपक्षी जिल्ला धनुषा, यदुकोहा गा.वि.स वडा नं. ८ बस्ने शिवजी यादव भएको अंश दर्ता मुद्दामा धनुषा जिल्ला अदालतको वेरितको आदेश बदर गरिपाउँ भन्ने निवेदकको निवेदन परी उक्त निवेदनमा कैफियत प्रतिवेदन माग भई उक्त कैफियत प्रतिवेदन यस अदालतको संयुक्त इजलास समक्ष पेस हुँदा “यसमा मुद्दा फैसला हुँदाका बखत मिसिल संलग्न कागजातहरुको पूर्ण विवेचना भै फैसला हुने नै हुँदा धनुषा जिल्ला अदालतबाट मिति २०६९।९।२५ मा भएको फाँटवारी माग्ने आदेश वेरितको नदेखिँदा परिवर्तन गरी रहन परेन । कानूनबमोजिम गर्नु” भनी मिति २०७०।२।३० गतेमा यस अदालतको संयुक्त इजलासबाट आदेश भएको देखिन्छ ।

यसरी कानूनबमोजिमको अधिकारक्षेत्र ग्रहण गरी कानून बमोजिम नै यस अदालतबाट आदेश भएको हुँदा यस अदालतको उक्त आदेश रिट निवेदनमा उल्लेख गरेबमोजिम नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १३ मा संरक्षित समानता एवं कानूनको संरक्षणको हक र धारा १९ मा प्रत्याभूत सम्पत्ति विषयका हक समेतका हकहरुको प्रचलनमा कुण्ठा एवं अवरुद्ध नभएकोले निवेदकको रिट निवेदन खारेज गरिपाउन सादर अनुरोध छ भन्ने समेत बेहोराको पुनरावेदन अदालत जनकपुरको तर्फबाट परेको लिखित जवाफ ।

हाम्रो पैत्रिक सम्पत्ति बाजे परसन यादव स्वर्गीय भएपछि निजका दुई छोराहरु नथुनी यादव र चौधरी यादवको नाउँमा संयुक्त नामसारी भएकोमा २०२१ सालमा नथुनी यादव र चौधरी यादव घर सारमा भित्र हुँदा संयुक्त दर्ता रहेको रैकर नं. १०७ को जग्गा मध्ये १-०-११ एक विगाहा एघार धुर जग्गा नथुनी यादवको अंश भागमा परेकोमा नथुनी यादवको सहमती र स्वीकृतीबाट सो जग्गा निजको एकमात्र छोरा राम चालितर यादवको नाममा दा.खा. दर्ता भै २ नं. रसिद पनि सालसालै निजले लिँदै आएको र बाँकी रहेका १-१६-२-८ जग्गा चौधरी यादवको अंश भागको निजकै नाममा कायम रहेको थियो । वादीको सौता लालवती र सौतेनी छोरा विजय यादवले २०६७ सालको दे.नं. १७४८ को बकसपत्र बदर

मुद्दा लोग्ने बाबु राम चलित्तर यादव र यी वादीको छोरी जगतारैन देवी माथि दिँदा यी वादी यिनका पति राम चलित्तर यादव वादी तर्फका २ छोरा कान्छी सौता लालवती र निजका छोरा विजय यादव समेत गरी जम्मा ६ अंशियार मात्र रहेको भनी मुद्दा दायर गरेको थिए उक्त मुद्दामा मलाई अंशियार देखाइएको छैन । विपक्षीको पतिले निजको नाममा दर्ता रहेको जिल्ला धनुषा जदुकोहा वडा नं. ८ कि.नं. ४०३ को ०-३-६ मा म लिखित जवाफ कर्ता शिवजी यादवलाई मिति २०६३।२।२५ मा र.नं. ९१३ (ग) बाट रजिष्ट्रेशन पास गरी विक्रि समेत गरिदिनु भएको छ । साथै वादीका पति राम चलित्तरले र.नं. ६०२१ मिति २०६४।३।२५ मा रामबाबु यादवलाई जग्गा विक्रि गरी सक्नु भएको छ ।

यसरी उल्लिखित बेहोराहरुको आधारमा नथुनी यादव र चौधरी यादव नै धेरै पहिले घरसारमा भित्र भै चौधरी गोप यादव र नथुनी यादवको नाममा संयुक्त दर्ता रहेको जग्गा मध्ये नथुनीले आफ्नो अंश भागको जग्गा लिई आफ्नो छोरा राम चलित्तरको नाममा स्वेस्तामा दा.खा. दर्ता गराई भोग चलन गरेको र संलग्न सर्वे नापीमा राम चलित्तरको नाममा नै नापी भै जिल्ला अदालतले जग्गा धनी प्रमाण पूर्जा प्राप्त गरी आफ्नो नाममा दर्ता रहेको नामबाट केही जग्गा व्यवहार चलाउन मलाई विक्रि गरेको र केही जग्गा अरुलाई विक्री गरेको प्रमाणहरुबाट पनि वादीका लोग्नेका बाबु नथुनी यादवनै हाम्रो पिता चौधरीबाट अंश लिई भित्र बस्नु भएको प्रष्ट र प्रमाणित रहेको अवस्थामा धनुषा जिल्ला अदालतले मबाट तायदाती नलिने र मेरो तारिख टुटाई दिने भनी गरेको आदेशलाई पुनरावेदन अदालत जनकपुरले सदर गरेको विल्कुलै कानूनसंगत र न्यायोचित हुँदा विपक्षीले दायर गरेको रिट खारेज गरिपाउँ भन्ने समेत बेहोराको शिवजी यादवको तर्फबाट परेको लिखित जवाफ ।

नियमबमोजिम दैनिक मुद्दा पेसी सूचीमा चढी इजलास समक्ष पेस हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा निवेदकका तर्फबाट उपस्थित हुनु भएका विद्वान वरिष्ठ अधिवक्ता महादेव यादवले तथा विपक्षीका तर्फबाट विद्वान वरिष्ठ अधिवक्ता श्री विश्वनाथ उपाध्ययले गर्नु भएको बहस जिकिर समेत सुनियो ।

विद्वान् वरिष्ठ अधिवक्ताहरूको बहस जिकिर समेत सुनी प्रस्तुत रिट निवेदनमा निवेदकको मागबमोजिम परमादेशको आदेश जारी गर्न मिल्ने हो होइन भन्ने सम्बन्धमा निर्णय दिनुपर्ने देखियो ।

निर्णयतर्फ विचार गर्दा विपक्षी रामचलित्तर यादव तथा शिवजी यादव समेत उपर धनुषा जिल्ला अदालत समक्ष दिएको अंश मुद्दामा तायदाती आदेशको सन्दर्भमा रामचलित्तर यादव र शिवजी यादवको पिता २०२४ सालमै अलग्गै भएकोले शिवजी यादवसँग वादीले अंश पाउने नदेखिँदा निजबाट तायदाती फाँटवारी मागि रहनु परेन । प्रस्तुत मुद्दाबाट तारेख टुटाईदिनु भनी भएको आदेश उपर मैले पुनरावेदन अदालत जनकपुर समक्ष अ.व. १७ नं. बमोजिम निवेदन दिएकोमा पुनरावेदन अदालत जनकपुरबाट तायदाती माग गर्ने सम्बन्धमा धनुषा जिल्ला अदालतको मिति २०६९।९।२५ को आदेश परिवर्तन गरी रहनु परेन । कानूनबमोजिम गर्नु भनी भएको आदेश उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी निजबाट समेत तायदाती माग गर्नु भनी परमादेशको आदेश जारी गरिपाउँ भन्ने समेत मुख्य निवेदन जिकिर रहेकोमा विपक्षी निवेदकले निजको लोग्ने सौता र सौतेनी छोरासँग मात्र अंशमा दावी लिन पाउने हो म सँग होइन तसर्थ शुरु धनुषा जिल्ला अदालतले तायदाती माग गर्ने सम्बन्धमा गरेको मिति २०६९।९।२५ को आदेश र सो आदेश सदर गर्ने गरेको पुनरावेदन अदालत जनकपुरको मिति २०७०।२।३० को आदेश मिलेकै हुँदा सदर हुनुपर्दछ झुठ्ठा रिट निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको विपक्षी शिवजी यादवको लिखित जवाफ रहेको देखिन्छ ।

धनुषा जिल्ला अदालतमा यी निवेदकले अंश मुद्दाको फिरादपत्र दायर गर्दा पति राम चलित्तर यादव र शिवजी यादवलाई प्रतिवादी बनाई अंश मुद्दा दर्ता गरेको मिसिल संलग्न फिरादपत्रको प्रतिलिपीबाट देखिन आएको छ । अंश मुद्दा दायर भएपछि र वादीले अंश पाउने भन्ने लगभग निश्चितता भएपछि वादीले अंश पाउनुपर्ने श्रीसम्पत्ति के कति हो सो निष्कर्षमा पुग्नका लागि वादी प्रतिवादी लगायत सबै अंशियारका नाममा रहेको श्रीसम्पत्तिबाट

मुलुकी ऐन अंशवण्डाको २०, २१, २२ र २३ नं. बमोजिम तायदाती पेश गर्नु भनि सम्बन्धित अदालतले तायदाती माग्ने आदेश गर्ने गर्दछ । उक्त आदेश भईसकेपछि चित्त नबुझाउने पक्षले पुनरावेदन तहको अदालतमा मुलुकी ऐन अ.व. १७ नं. बमोजिम निवेदन दिन सकिने व्यवस्था रहेको पाईन्छ । प्रस्तुत मुद्दामा यी निवेदकले अंश मुद्दाको फिरादपत्र दायर गर्दा रामचलितर यादव र शिवजी यादवको पिता २०२४ सालमै अलगगै भएकोले शिवजी यादवसँग वादीले अंश पाउने नदेखिँदा निजबाट तायदाती फाँटवारी मागि रहनु परेन । प्रस्तुत मुद्दाबाट तारेख टुटाईदिनु भनी आदेश भएको देखिन्छ । यसरी शुरू फिरादपत्र दायर गर्दाका अवस्थामा नै प्रतिवादी बनाईएका व्यक्तिलाई मुद्दाको अन्तिम फैसला गर्दा ठहरको सम्बन्धमा बोलिने विषयमा आदेश गर्दाकै अवस्थामा बोलेको कुरा मिलेको देखिँदैन । अंश मुद्दाको सम्बन्धमा फिरादपत्र र प्रतिउत्तर पत्रको पेटबोलीमा परेका मानिसहरुलाई समेत मुलुकी ऐन अ.व. १३९ नं. बमोजिम झिकाई निजहरु कारणी सरह देखिए तारेखमा राखेगरी निर्णय गर्न सकिन्छ भने कारणी सरह नदेखिए तारेखमा नराखे गरी आदेश जारी गर्न सकिन्छ । यदपी प्रस्तुत अंश मुद्दामा फिराद दर्ता गर्दाकै अवस्थामा प्रतिवादी कायम भएका शिवजी यादवलाई तायदाती आदेश गर्दाको अवस्थामा तारेख टुटाउने गरी आदेश गर्न सक्ने कानूनी व्यवस्था रहे भएको देखिँदैन । यसरी अंश मुद्दा दायर गर्दाकै अवस्थामा प्रतिवादी बनाईएका व्यक्तिलाई तायदाती आदेश गर्दाको अवस्थामा तारेखबाट टुटाउने गरी भएको आदेश कानून विपरितको देखिन आयो ।

तसर्थ माथि विश्लेषण गरिएका आधार र कारणहरुबाट तायदाती माग गरी मुद्दाको किनारा नहुँदै मुद्दाको पक्षलाई तारेख टुटाउने कार्य गरेको सो हदसम्म कार्य कानून प्रतिकुल हुँदा मिति २०६९।९।२५ को धनुषा जिल्ला अदालतको आदेशलाई सदर गर्ने गरेको मिति २०७०।२।३० को पुनरावेदन अदालत जनकपुरको आदेश उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरिदिएको छ । मुद्दाका पक्षसँग तायदाती माग्ने कार्य प्रमाणको विवेचनाबाट हुने हुँदा प्रमाण बुझनुपूर्व नै तारेख टुटाएको मिलेको नहुँदा तारेख टुटाएका प्रतिवादीलाई तारेखमा राखी मुद्दाको प्रकृया अगाडि बढाउनु भनी परमादेशको आदेश जारी हुने ठहर्छ । आदेशको

जानकारी महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय मार्फत विपक्षीहरूलाई गराइदिनु । प्रस्तुत निवेदनको दायरीको लगत कट्टा गरि नियमानुसार मिसिल अभिलेख शाखामा बुझाई दिनु ।

न्यायाधीश

उक्त रायमा सहमत छु ।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत: रामप्रसाद वस्याल

कम्प्युटर टाईप गर्ने: विदुषी रायमाझी

इति संवत् २०७१ साल चैत्र १५ गते रोज १ शुभम् .....